

SİYASAL ALANDA ERKEK EGEMEN ANLAYIŞIN KONUMLANDIRDIĞI TÜRK KADINI

*Leyla KAHRAMAN

Kadın: Elmanın Dışlanan Öteki Yarısı

Kadınlık öyle sorunlu bir durumdur ki “filozof olacağım” diye evden kaçmaya kalksanız size filozoflar loncasının yerlerini sildirebilirler, sırf kadın olduğunuz için(Düzkan, 2001: 34). Çünkü temizlik, belleklere kazınmış bir işbölümü içerisinde, kadın işidir ve şartları, nitelikleri erkeklerle eşit olsa bile bu görevler kadının üzerine zimmetlenmiştir ve kadının bu yükten kurtulması, hangi pozisyonda olursa olsun, mümkün değil gibi görünmektedir. Bu işbölümü nasıl ve neden bu şekilde yapılmıştır? Bu soruların cevapları tartışılabilir ama en başa dönüp yaşanan bu sürecin bir fotoğrafını çekmek ve bu durumu mevcut şartlar içerisinde irdelemek mümkündür.

Doğanın önce misafiri olup sonra da ev sahipliği rolüne soyunan insanlık; kadın ve erkeğin meydana getirdiği bir bütün olarak uzun bir uygarlık mücadelesine girişmiştir. Birbirini bütünleyen paydalar olarak insanlığı oluşturan iki cins doğayla girdiği mücadele dışında kendi içerisinde de mücadeleye girişmiştir. Bütünün diğer yarısının görmezden gelinerek bir çok alandan soyutlanması ve belirli sınırlar içerisine hapsedilmesi ile insanlığın ilerlemesinin önüne büyük bir set çekilmiştir. Uygarlık tarihi içerisinde girilen mücadelede; kadını geri plana iterek, onu bir çok açıdan geriliğe mahkum etmek, erkek cinsini aşamalı da olsa önplana çıkararak sadece onu her alanda özgür kılmak, insanlığın kendi iç dengelerini bozmuştur. Binlerce yıldır; toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel ve düşünsel yaşamla içiçe gelişen ataerkil sistem mevcut yapılarla bu sistemi besleyip, yeniden üretirek varlığını sürdürmüştür. Kadının erkeğe oranla daha olumsuz koşullarda yaşaması neredeyse evrensel bir ölçü haline gelmiştir. Ataerkil düzenin her tarafına sinmiş olan erkek egemenliği, kadının tabiliği sistemi *toplumsallaşma* aracılığıyla kurulup *ideolojik* araçlarla sürdürülmüş ve *kurumsal* yöntemlerle korunmuştur. Tarihte işbölümünün gelişmesi; kadının üretimden dışlanmasına ve ikincil konuma itilmesine yol açmıştır(Aykut, 2003).

Mevcut sistemler içerisinde, kadın her alanda çeşitli sorunlarla karşılaşmış, üyesi olduğu insanlık sisteminin kendisi gibi diğer bir üyesi olan erkeklerden açık ara farkla geride kalmıştır. Kadının ev içerisine hapsedilerek kamusal alandan dışlandığı uzun zaman dilimi içerisinde; toplumsal yapı başta olmak üzere tüm mevcut yapılar bu eşitsizlik temelleri üzerine şifrenip kodlanmış ve bu kodlar da siyasal sistemin tüm üyelerine programlanmıştır. Zincirleme olarak birbirine bağlı olan yapılar birbirlerini mevcut sistemi pekiştirecek şekilde etkilemişlerdir. Kadın; kısır bir döngü içerisinde egemen sistemin mevcut yapılarıyla kendini yeniden üretimine tanık olmuş ve bu sistem içerisinde metalaşmıştır.

Bir toplumun çağdaşlığının bir cinsin ayrıcalıklarıyla değil o toplumdaki erkek ve kadınların eşitliğiyle ölçülmesi gerektiği günümüzde en gelişmişinden en az gelişmişine kadar bütün ülkelerde kadınlar; toplumsal, ekonomik ve siyasal alandaki konumlarına ilişkin sorunlar yaşamaktadırlar. Bütün dünyada kadınlar, geleneklerin ve toplumsal değerlerin etkisi altında ekonomik ve siyasal yaşamın dışında kalmakta, ya da siyasal yaşama yeterli düzeyde katılamamakta ve toplumsal yaşamdaki yerleri eviçi rolleriyle sınırlanmaktadır. Kadının toplumdaki konumlanışından kaynaklanan sorunlar açısından gelişmiş ülkelerle diğer ülkeler arasında sadece derece farkı bulunmaktadır.

Cinslerarası eşitlik ya da eşitsizlik politikaları; ulusal mekanizmayı oluşturan kurum ve kuruluşların yanısıra eşitliğin ya da eşitsizliğin temel uygulanma ilkelerini, denetim yöntemlerini ve politika önceliklerini belirleyen yasalar sistemi ile de desteklenmektedir (Sancar-Üşür, 1997: 16). Siyasal, ekonomik, toplumsal, kültürel, hukuki, eğitsel ve dini koşullar; ailede, toplumda, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde kadınlara yönelik eşitsizlik, haksızlık ve sömürücü koşulların ortaya çıkarak benimsenmesine neden

* Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü Araştırma Görevlisi

olmaktadırlar. Kadınlara edilgen kişilikler kazandırılmasında mevcut sistemin yeniden üretilmesinde; aile, işyeri, siyasal partiler ve toplumsal hayat temel örgütlenme biçimleri olmuşlardır. Ev içinde ayrımcılıktan başlayan eşitsizlik süreci bu örgütsel biçimler içerisinde yaşamın hemen her alanında bir toplumdaki diğerine derecesi değişerek devam etmektedir.

Toplumun genel sorunları dışında kadınların kadın olmaktan, cinsiyet rollerinin eşitsiz dağılımından kaynaklanan ve erkeklerin yaşamadığı sorunlar - daha az eğitim almaları, iş ve sosyal anlamda cinsiyet ayrımcılığına tabi tutulmaları, vb. - kadınları kamusal alandan uzaklaştırmaktadır. Tüm dünyada aynı işte çalıştıkları halde erkeklerden daha düşük ücret alan ve erkeklerden daha geri planda konumlandırılan kadınlar şiddetin ve savaşların da öncelikli mağduru olmaktadırlar.

Toplumda geleneksel olarak erkek ve kadına biçilen roller ve bu rollerin yeniden üretimi, kadının ev dışında hemen her alanda ikincil konumda bırakılarak iktidar alanından uzak tutulması sonucunu doğurmaktadır. İktidardan dışlanan ve ikinci sınıf vatandaş olarak kabul edilen kadın, bu konumundan dolayı bir çok alanda pek çok sorunla karşılaşmakta ve mağdur olmakta, yeterli sosyal güvencesi de olmadığı için tüm sorunlarla tek başına mücadele etmeye terkedilmektedir. Dünya düzeyinde kadınlara yönelik bazı veriler dikkate alındığında sorunun boyutları daha net anlaşılmaktadır.

Dünyada aşırı sefalet yaşayan nüfusun % 70'ini kadınlar oluşturmaktadır. Kadınların ücretleri erkeklerininkinin % 50 ile % 80'i arasında seyretmektedir. Şiddet ve temel hakların ihlali yüzünden en fazla kadınlar ölmektedir. Tüm dünyada tahminlere göre, kadınların % 25 ile 50'si arasındaki oranı, erkeklerden gelen bedensel ya da cinsel şiddetin kurbanıdır. Gelişmekte olan ülkelerde ise kadınlar genelde ev yaşamına mahkumdurlar. Kadın dünyadaki malvarlığının %1'ine sahiptir. Dünyada gıda üretiminin ise %50'sini üretmekte ve bundan aldığı pay ise %10'u geçmemektedir(Kazete Web Sayfası,Nisan-Mayıs 2002).

Eğitimde de kadının okuryazarlık oranı erkeklere göre daha düşüktür. Güney Asya'da kadınların okuryazarlık oranı erkeklerin yarısı kadar, Nepal'de erkeklerin okuryazarlık oranının %35'i, Afganistan'da ise %32'sidir. Kadınlar dünya nüfusu içerisinde okuryazar olmayanların üçte ikisini oluşturmaktadır. Genelde kabul edilen bir kanı kadın ve erkeklerin farklı yaşam ve şanslara sahip olduğudur. Toplumda kadınların büyük çoğunluğu her zaman hissedilen olumsuz koşullara tabi olarak baskının ve ikincilliğin ortak deneyimlerini yaşamaktadırlar(Tokathoğlu, 2000: 35). Nitekim; 27 Ağustos 2003 tarihli bir haber bu durumu açıkça gözler önüne sermektedir. Pakistan'da, hasta olduğu için kendisinden 1 gün izin isteyen toprak sahibi, kadın hizmetçisini cezalandırmak için onu köy pazarında çıplak dolaştırmış, yine Pakistan'da, başkent İslamabad'da bir adam çalışmasına karşı çıktığı karısının kollarını kesmeye kalkışmıştır(Cumhuriyet,2003: 3).

Kadın sorunu, en başta da kadın- erkek eşitsizliği, her alanda karşılaşılan bir sorunlar yumağıdır. Kadınların tarihi iki cinsin eşitliğine doğru ağır ağır yürüyen bir tarihtir; üstelik düz bir çizgi halinde değil, sektelelere uğrayan, engelli-engebeli, geriye dönüşleri de içeren bir süreç. Yüzlerce yıllık ataerkilliği kökünden söküp atmak çok zor olsa da XX. yy. boyunca sürdürülen kıran kırana mücadelede özellikle de yüzyılım sonlarında, kadınlar hak ve çıkarlarını savunmayı öğrenmişlerdir. Birbirinden farklı ama hak ve ödevlerde birbirine eşit iki cinsin varlığı en azından söylemsel düzeyde yavaş yavaş kabul edilerek yerleşmeye başlamıştır.

Kadına ilişkin sorunları, toplumsal ve ekonomik yapı içerisinde ele alarak değerlendirmek gerekmektedir. Toplum salt ekonomik ilişkiler tarafından yönlenen ve bu ilişkilere göre belirlenen bir yapı değildir. Eğitim, din, dil, ideoloji, gelenek ve görenekler, değerler, çevresel koşullar gibi faktörler de toplumsal yapıyı belirlemede önemli roller üstlenmektedirler. Kadının sadece ekonomik özgürlük kazanması ya da yasal hak ve güvencelere kavuşması toplum içindeki konumunun erkeklerle aynı düzeye gelmesini sağlamaz. Çeşitli faktörlerden oluşan bu sürecin birbiriyle bağlantılı diğer parçalarının da

uyumlu olarak değişime ve gelişmeye ihtiyacı vardır. Toplumda erkeklerle eşit konuma gelebilmesi için kadının; hem üretim sürecinde aktif rol alarak ekonomik bağımsızlığını kazanması hem de toplumda yerleşik geleneksel kalıpların kırılarak kadına verilen değerin değişmesi gerekmektedir(Gökçe, 1990:42).

Toplumsal Alanda Türk Kadını

Yüzyıllardan beri arka planda bırakılan kadın, erkeğin üzerinde söz sahibi olduğu bir “meta”ya dönüşmüş ve bu yöndeki yerleşik kanı filizlenerek varlığını sürdürmeye devam etmiştir. Erkek toplumsal konum olarak birinci sınıf, kadın ise ikinci sınıf vatandaş sayılagelmiş, bu nedenle de kadının toplumdaki yeri daima tartışma konusu olmuştur. Cinslerarası işbölümünün kesin olduğu geleneksel toplumlarda kadına sadece “evin kadını ve anası” olma sıfatı yüklenmiştir. Erkeğe ise “evin ekmeğini getirme ve her işte son sözü söyleme, otorite” rolleri yüklenmiştir(Gökçe, 1996: 174).

Türk kadını cumhuriyetle birlikte bir çok açıdan gelişme kaydetmiş ve toplumsal ve ekonomik yaşamın her alanına eylemli olarak katılabilme olanağına kavuşmuştur. Fakat kadının her alandaki gelişimi istenen düzeyde gerçekleşmemiştir. Kadının, içinde bulunduğu toplumun kültürel, ekonomik ve politik düzeninden soyutlanamayan toplumsal konumlanışı açısından bakıldığında, Türkiye’de kadının toplumsal durumunun iki yüzü vardır.

-Birinci yüz; özgür, bağımsız çağdaş kentli kadın,

-İkinci yüz ise; tüm hareketleri erkekler ve topluluğu tarafından denetlenen, özgür ve bağımsız olmayan, geleneksel, küçük kasabalı ve köylü kadın. İki arasındaki ayrımın büyüklüğü; toplumsal huzursuzluğun, anlaşmadaki zıtlığın ve toplumsal sorunların derinliğini göstermektedir(Balaman, 1993:34, 36). “Erkekler ne denli gelişirlerse gelişsinler, kadınlar da onlara koşut olarak ilerlemezlerse iş yarıda kalır. Tam olarak çağdaşlaşamayız. Kadın erkeği erkek kadını olgunlaştırıp tamamlar”(Nuri, 1993: 113). Türkiye’deki bazı verilere bakıldığında nüfusun % 50’sinin atıl konumda bırakıldığı, çoğu alanda kapasitesinin altında işlerde çalıştırılan kadının verimlilik açısından katkısının da sınırlı olduğu görülmektedir.

Yasalarda eğitim konusunda kadınlarla erkekler arasında fark gözetilmediği halde dini ve geleneksel değerler kız çocuklarının okutulmasının yararı olmayacağını telkin eder. Toplumsal roller küçük yaşlardan itibaren öğretilir. Kızlar zayıf ve beceriksiz, erkek olmalarıyla benimsenirken erkek çocuklar saldırgan, yaramaz ve güçlü olma yönünde teşvik edilir. Ev işleri mutlaka anne ve kız çocuklar tarafından görülür, evin erkekleri ise yaşadıkları evin işlerini değil paylaşmak, yardımcı olmaya bile pek yanaşmazlar(TKP Kadın ve Ülke Broşürü Dizisi). Toplumdaki yerleşik işbölümü kadına ve erkeğe dair bazı anlayışları ve davranış kalıplarını da beraberinde getirmiştir. Bunun en basit örnekleri ise şunlardır; kız çocuklar pembe giyer, erkekler mavi, kız çocuklar oyuncak bebekle oynar, erkek çocuklar ise arabalar ve silahlarla, genç kızlar her zaman ölçülü olmalıdır ve sınırlarını çok iyi bilmek zorundadır, erkekler ise rahat olmalıdır, cesur olmalı ve sınırlarını sonuna dek zorlamalıdır, erkek gezer tozar, çapkınlık yapabilir, eve geç gelebilir, bunlar her erkeğin yapması gereken, olağan davranış biçimleridir, kadın annedir eve ve çocuğa bakar, ev işlerini yapar, baba erkek olarak çalışır, evin geçimini sağlar, evin direği, ailenin reisidir. Erkekler ve erkek çocuklar ev işi yapmaya kalkıştığında ataerkil zihniyetin etkisiyle, toplum tarafından kınanır ve hoş görülmezler. Kadını erkekle eşit görmeyen ve erkeklerin arkasında konumlandırılan bu pratik ve geleneklerin her alanda sürüp gitmesi kemikleşmiş bir cinsiyete dayalı rol dağılımı ve iş bölümünün oluşturduğu bir yapıyı doğurmuş ve beslemiştir. Bu yapının değişmesi ise uzun mücadeleler ve uğraşları gerektirmektedir.

Çalışabilir çağdaki kadın nüfusun %25.1’i yani 5 Milyon 900 bini çalışmakta, 25 yaşın üzerindeki kadınlarda işsizlik oranı %7.7 iken, 15-24 yaş arasında bu oran %19.9’dur. Lise ve üstü eğitim düzeyindeki 15-24 yaş grubunda bulunan kadınların işsizlik oranı %39.6’dır. Kadınların istihdam oranı %28.7’dir(Cumhuriyet, 08.03.2003:9). Kamuda çalışan kadın oranı 2000 yılı itibarıyla çalışanların % 33’üdür. Kadın ekonomik özgürlüğüne sahip olmadığı için;

siyaset, hukuk, eğitim, sosyal güvenlik gibi üst yapı kurumları, erkeğin güçlü yapısını meşrulaştırmaktadır. Üniversitelerde 53805 öğretim elemanın % 36'sı yani 17828'i, profesörlerin de % 25'i kadındır(KSSGM Web Sayfası, 28.06.2003). Kamuda çalışan kadınların %37.2'si genel idari hizmetler sınıfında çalışmaktadır.(Nethaber Web Sayfası, 18.08.2003)

Türkiye'de işgücüne dahil olmayan nüfusun % 73.5' i kadınlardır ve bu kadınların % 72.5'ini de yani 11.7 milyonunu ev kadını oluşturmaktadır(CHP Kadın Programı, 2002: 16, 17). Kadın evlenince ve/veya doğum yapınca da genellikle işi bırakmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre evlilik ve çocuk yüzünden işi bırakanların oranı %70, bu nedenle işten atılanların oranı da %20'dir. Bu olumsuz tabloda; gerek kadının gerekse toplumun kadını tanımlamada kullandığı önceliklerin büyük etkisi bulunmaktadır. Toplumun kadına biçtiği öncelikli roller; eş, anne ve bunun doğal sonucu olarak ev kadınlığı olduğu sürece kadın sadece aile ekonomisine yardımcı bir birey kimliğini taşıyacaktır.

Kadın toplumsal yaşam içerisinde çalışma yaşamından uzaklaştırılmaya çalışılarak ev içine itilmeye çalışılmaktadır. Nitekim 2003 yılı ve yakın tarihlerde Emniyet Genel Müdürlüğü "Polis teşkilatına erkeklerin %10'u alınmakta olan kadın oranının % 5' e düşürüldüğünü açıklamış ve buna gerekçe olarak da kadın polislerin her yerde ve her görevde çalıştırılmamasını göstermiştir."(Memurlar Web Sayfası, 27.08.2003). Bu durum ataerkil zihniyetin devam ettiğinin ve bunun her alanda kadını baskı altına alıp, sınırlandırdığının açık bir örneğidir. Kadına biçilen öncelikli roller; eş, anne ve bunun doğal sonucu olarak ev kadınlığı olduğu sürece kadın hep bu şekilde çalışma yaşamından da uzaklaştırılacak, kamusal alanda da yapılan bu adaletsizliğe ve cinsiyet ayrımcılığına tepki bile gösterilmeyecektir.

Türkiye'de hane reisliğinin %11'ine, tapulu malların da %8'ine sahip olan kadının aile ve memleket albümündeki yeri de çok azdır. Kadın yönetim kademelerinde de %1' lik oranla temsil edilmektedir(Doster, 2003:2). İşyerinde, mecliste ve diğer alanlarda yeterince yeralmayan/alamayan Türk kadını evde öldüresiye, tüm varlığıyla yeralmaktadır.

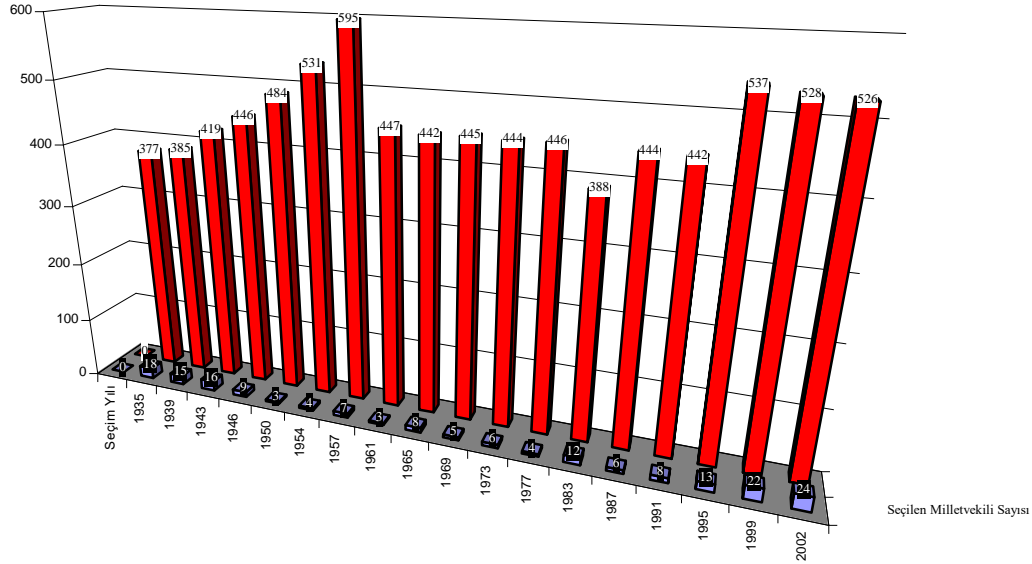
Siyasal Alanda Türk Kadını: Çitlerle Çevrilen Alanda Kadının Konumu

İnsanlığın ortak olarak göğüs germesi gereken en önemli sorunlardan biri olan temsil hakkı için verilen mücadele milattan öncesine dek uzanmaktadır. Kimi zaman erkeklere kimi zamansa kadınlara bu hakkın verilmesi için çaba sarfedilmiştir. Toplumun bir bütün olduğu, bu hakkı sadece erkeğe vermekle gerçek temsil hakkının, gerçek demokrasinin sağlanamayacağı anlayışına ne yazık ki insanlık çok geç ulaşmıştır. Kadınlar Fransız Devriminin ardından başlayan ve gelişen kadın hareketleri ile siyaset sahnesinde yer almak için seslerini duyurmaya ve ülkeden ülkeye değişen düzeylerde siyasal yaşamda yerini almaya başlamışlardır. Kadınlar çeşitli ülkelerde farklı zamanlarda "eşit oy hakkı"nı yani "seçmen" olabilme hakkını elde etmişlerdir. Fakat siyasal katılım "eşit oy"a indirgenemeyeceği gibi, siyasal katılım da toplumsal ve ekonomik yapıdan ayrı olarak ele alınamaz(Şengül, 2001).

1923 yılında cumhuriyetin ilanından sonra meclise yeni bir seçim yasa önerisi getirildiğinde yapılan tartışmalar sırasında Tunalı Hilmi'nin savunduğu "Kadınların da bu milletin bireyleri olarak sadece seçim gereği yapılacak nüfus sayımına katılmaları" yönündeki önerisi şiddetle reddedilmiştir. Yani Türk kadını nüfus sayımına bile katılamayacak kadar toplum dışına itilmiştir. Fakat daha sonra kadınlar açısından yapılan bir çok devrim hareketi Atatürk'ün "Bir millet yalnızca erkeklerinin ilerlemesiyle yükselemez. Çünkü eğer kadın aynı nispette ilerleme halinde olmazsa, erkeğin yükselmesi de zaten mümkün değildir" görüşünü destekler nitelikte olmuştur. 1926 yılında kadınların Medeni Kanunla önemli bazı hakları yasallaştırılmıştır. 1930 yılında belediye, 1933'de muhtarlık ve ihtiyar heyetinde, 1934 yılında da genel seçimlerde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır(TPB Web Sayfası, 28.01.2003). 1930 yılında Afet İnan Cumhuriyet Halk Fırkası'na üye olarak ilk kadın parti üyesi olmuştur. 1933 yılında Gül Esin ise Aydın'a bağlı Çine ilçesinin Demirdere köyüne

muhtar seçilerek ilk kadın muhtar olmuştur. 8 Şubat 1935 günü yapılan seçimlerle oluşan 5. Meclisin 339 üyesinin 18'i kadın milletvekili olmuştur. Bu rakam 1999 yılına kadar kadınlar açısından bir rekor olarak kalmış ancak o yıl 550 milletvekilinin 22'sini kadınlar oluşturabilmiştir (Ünal, 2003: 42, 44).

Grafik 1: 1935'den Günümüze Dek Yapılan Genel Seçim Sonuçları: Milletvekillerinin Cinsiyet Dağılımı

70 yıllık zaman diliminde Türk kadını siyasal alanda ne kadar yol katetmiştir? Bu soru üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Özel şartları da gözönünde bulundurarak parlak bir başlangıçla siyasal alana giren kadının daha da iyi koşullarda bir gelişim çizgisi tutturması beklenirken sonuç hiç de beklenildiği gibi olmamış kadın bu alanda sürekli gerileme göstermiştir. Geçmişten günümüze mevcut sistemde değişmeyen kadına yönelik anlayışın bu olumsuz tablo üzerinde önemli etkileri olmuştur. 1915 yılında dönemin aydınlarından Celal Nuri (1993: 35) kadınlara dair şu değerlendirmede bulunmaktadır: “Örgeni yaratan iştir. Gerçi bugün kadınların kafasının erkeklerinki ölçüsünde gelişmiş olmadığı öne sürülebilir. Ama kadınlar da iyi eğitim görürlerse, kuşkusuz ki kafaları da gelişecektir. Kadınların yetenekleri daha gelişmediğinden, biz bugün kadın türüne bütün hakları bağışlayarak başıboş bir denemede bulunulmasından yana değiliz. Bu tehlikeli olur. Kadın türü daha pek az olgundur, daha ergin değildir...Onun için bütün bütün özgürleştirilmesine daha zaman vardır”. Bu bağlamda bakıldığında kadını ikinci sınıf bir tür olarak gören bir zihniyete sahip ve kendi türünü ergin olarak gören erkekler kadınların ne zaman ve ne kadar özgürleşeceğine karar verme hakkını da kendilerinde görmektedirler. Kadınların siyasal kurumlar içinde temsili de bu kurumların kapılarını kadınlara açmaya karar verecek erkeklerin zihniyetlerine bağlı kalmaktadır. *Siyasal kurumların kapılarını açıp açmama imtiyazına sahip erkek politikacılar, bu ayrıcalıklı konumlarını kadınlar için, kadınlarla birlikte yeni ve eşitlikçi bir dünya için terkettiklerinde kadınların gerçek temsiline gerçek anlamı ortaya çıkacaktır* (Sancar Üşür, 1997: 43). Günümüze gelindiğinde sık rastlanan örneklerden biri olarak şu diyalogu bu açıdan karşılaştırmak çarpıcı olacaktır. 2002 yılı milletvekili seçimlerinde CHP 39 kadın aday göstermiştir. Bu sayının azlığı ile ilgili genel başkan Deniz Baykal'a bir soru yöneltildiğinde kendileri bu rakamla parti olarak en çok kadın aday gösteren parti olduklarını rahatlıkla iddia edebilmiştir. Fakat kendilerine, gösterilen adayların çoğunun ya kritik ya da seçilmesi imkansız sıralarda olduğu hatırlatıldığında ise “O tabii şahsi bir şey değil, o listelerin gerekleri var. Kadınlara daha adil davranmamız

gerektiğini görüyorum” yanıtını vermiştir. Kadın olmak listelerin gereklerine uymadığı gibi, sayın başkan kendilerinin yani erkeklerin kadınlara lütufta bulunurken daha adil davranmaları gerektiğini ima etmiştir (Şaban, 2002:4). 87 yıl sonra erkeklerin kadın üzerinde hakimiyet kurma ve yönlendirme şeklinde kendini gösteren davranış kalıplarında pek değişme olmadığı, kadınların özgürleşimi açısından ise çok yol katedilemediği söylenebilir.

Yerel yönetimlerde kadınların varlığı meclisteki varlığından daha doğrusu yokluğundan pek farklı olmamıştır. Türkiye’nin ilk kadın belediye başkanı, kadınların bu hakkı kazanmasından ancak 20 yıl sonra,1950 yılında, Mersin belediye başkanlığına seçilen Müfide İlhan olmuştur. İlk kadın kaymakamlar ise 1995 yılında atanan Elif Aslan ve Özlem Bozkurt olmuştur(Ünal, 2003: 43,46). 1984’de 2202 il genel meclisi üyesinin yalnızca % 0.3’ü, 1989’da 2653 il genel meclisi üyesinin % 0.8’i, 1994’de 3081 il genel meclisi üyesinin % 0.89’u kadın, olmuştur. Belediye başkanlarının ise 1984 yerel seçimlerinde % 2’si, 1994’de %4’ü, 1999’da 3216 belediye başkanının 20’si yani % 6’sı kadındır. Belediye meclis üyelerinden ise 1984’de % 0.6’sı, 1989’da % 0.7’si, 1994’de ise 28.727 belediye meclisi üyesinin % 0.9’u kadındır(Talashlı, 1996: 67, 68). Günümüz itibarıyla yerel yönetimlerde kadın oranı %1’dir(TurkInternet Web Sayfası, 20.08.2003). Ağustos 2002 verilerine göre ülkemizde mevcut 850 ilçenin 730’unda kaymakam görev yapmaktadır. Bunların 15’i kadın 715’i de erkektir. Yine aynı tarih itibarıyla 82 ilin hiçbirinde kadın vali bulunmamakta sadece 1 kadın vali yardımcısı şu an görev yapmaktadır. (Mahalli İdareler Web Sayfası, Ağustos 2003).

Siyasal kurumlarda kadınların çok yavaş ve az sayıda yerelması kadının siyasal alana tam anlamıyla katılımında çok yeni bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. İlk kadın siyasi parti başkanı 1 Kasım 1970’de Türkiye İşçi Partisi başkanlığına seçilen Behice Boran olmuştur. İlk kadın bakan ise 12 Mart muhtırasından sonra kurulan Nihat Erim kabinesine dışarıdan Sağlık Bakanı olarak atanan Türkan Akyol olmuştur. Meclis içinden atanan ilk kadın bakan da II. Özal hükümeti döneminde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı olarak atanan İmren Aykut’tur. İlk kadın vali de 1991 yılında Muğla valiliğine atanan Lale Aytaman olmuştur. İlk kadın başbakan olarak cumhuriyet tarihine geçmiş olan isim de 1993 yılında seçilen Tansu Çiller’dir(Ünal, 2003: 45, 46).

1980’ler kadın hareketinin örgütlenmesine ve kadının kamusal alanda yerelmasına tanık olmuştur. Kurumsal anlamda kadınlara yönelik bir gelişme1990’da Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü’nün (KSSGM) kurulmasıdır. Aynı yıl Sosyal Demokrat Halk Partisi (SHP), ilçe, il ve merkez karar ve yönetim organlarında kadınlara %25’lik kota uygulanmasına geçmiştir.

Kadınların sivil toplum örgütlerine katılım oranı %24, Siyasi Partiler katılım oranı %13, sendikalara katılım oranı ise %6’dır(TMMM Web Sayfası, 06.03.2003).

Siyasal alanda kadınların yeterli düzeyde ve hakettiği biçimde yerelamamasının temel nedeni yerleşik toplumsal ve ekonomik koşullardır. Siyasal alan kadın açısından cinsiyet ayrımcılığının en yoğun yaşandığı alandır. Bu durumun aksine kadının en çok söz hakkı olduğu ve en çok sorumluluk aldığı alan da “eviçi yaşam alanı”dır. Kadın ülkenin karar alma ve uygulama süreçlerinden uzak tutulmaya çalışılırken ev yönetiminde, ücretsiz yani “emeği fiyatlandırılmamış bir aile işçisi” olarak görülmektedir. Ataerkil toplumsal yapı da bu düzenin yeniden üretilerek sürdürülmesi yönünde baskı oluşturmaktadır. Bu olumsuz koşullar içerisinde ancak çok sınırlı sayıda kadın, özellikle kentlerde, tam anlamıyla çalışma yaşamına katılmaktadır. Kadının eğitim olanakları açısından genel olarak önemli eşitsizlikler olduğu gibi bölgeler arasında, kırsal ve kentsel alanlarda da çok büyük eşitsizlikler mevcuttur. Çalışma yaşamından uzak tutulma, eğitim olanaklarının sınırlılığı ve mevcut ataerkil sistemin olanca ağırlığıyla sürmesi kadının ev içi yükümlülüklerle çepeçevre sarıldığı yaşamından sıyrılmasını zorlaştırmakta, bu durum kadının diğer alanlarda varolmasını, sivrilmesini engellemektedir(Şengül, 2001).

Kadınların siyasal alanda yeterince yer alamayışında sorun kadının siyasete ilgisiz ya da siyasette bilgisiz olması değildir. Siyaset, özellikle ülkemizde erkeğin kadına hiç alışık olmadığı bir alandır. Siyaset alanında alabildiğine azınlıkta olan kadınların siyasette ağırlıklı olarak yer alabilmesinin önünde büyük engeller mevcuttur. Bunca zamandır erkeklerin kontrol ve hakimiyet alanı olarak kullandığı ve tekeline aldığı siyasal alan, kadınlar için çevresi çitlerle çevrilerek kendilerine yasaklanan bir alanı simgelemektedir. Öyle ki siyaset artık erkek işi olarak algılanmaya başlanmış ve oluşan kalıplar, kurallar ve sıfatlar da erkeklere özgü bir üslupla yerleşmiş ve siyaset sadece cinsiyetleri nedeniyle kadınları dışlayan bir yapıya bürünmüştür.

Siyasal Partilerde Kadının Konumu: 2003 Genel Seçimlerinin Kadın Siyasetçiler Açısından Değerlendirilmesi

Kadının siyasal hayattaki varlığı ülkemizde 80 yıllık cumhuriyet tarihi boyunca genellikle kemikleşmiş bir erkek egemen anlayışın onu konumlandırması şeklinde gerçekleşmiştir. Kadın ne denli yetenekli ve nitelikli olursa olsun mevcut egemen siyasal yapı ve bu yapının koruyucuları tarafından yönlendirilirler. Toplumun yöneten erkek çoğunluk bu durumdan rahatsızlık duymamaktadır. Toplumun yarısını yok sayarak, atıl bırakma hatasına düşmek, kadınlara yönelik sorunların farkında olarak çözüm üretmemek, sorunları görmezden gelerek bu duruma seyirci kalmak da mevcut sistemi beslemektedir. Mevcut yapı kendini çeşitli araç ve kurumlarla yeniden üretmektedir. Siyasal alanın temel taşlarından olan siyasi partiler de mevcut düzeni değiştirmek için yeterince çaba sarfetmemekte, kimi partiler de doğrudan bu durumun devamını sağlayacağı ilkeleri benimsemektedirler. Doğru Yol Partisi Kadın Kolları Yönetmeliğinin (14 Nisan 2000) 2. maddesinin k bendine göre DYP Kadın kolları “Ne istediğini bilen, *ev hayatı ile iş hayatı* arasındaki ayrımı yapabilen, kendisi de dünyadaki gelişmelere göre hazırlanmış, bunu yaparken de *kendi değerlerinden uzaklaşmamış*, özgüveni tam, dünyayla rekabet edebilecek, güçlü bir donanıma sahip 21. yy’a hazır, yarının mimarları kadınları siyasete kazandırmak” amacı ile kurulmuştur. Kendi geleneksel değerlerini muhafaza eden, ev hayatı ile iş hayatı arasındaki ayrımı da bu bilinçle yaparak siyasette varolacak kadın tipi tanımlanmıştır burada. Bu anlayış doğrultusunda şu sav doğrulanmaktadır; “Yazar, gerilla, başbakan, milletvekili olabilirsiniz ama bu sizi bulaşık ve yemek vazifelerinden kolay kolay uzak tutmaz.” (Düzkan, 2001: 34, 35). Hangi pozisyona gelirse gelsin kadının toplumsal olarak belirlenerek kendisine biçilmiş rollerden sıyrılması çok zordur.

Bir siyasetçinin siyasal kariyerini yalnızca yetenek belirlememektedir. Zaman, yer, ortam, para da bu başarı grafiğinde önemli rol oynamaktadır. Ancak dünyada hiçbir ülkede bunlar eşitlikle kadın ve erkekler arasında paylaştırılamamaktadır (Bridge, 2001: 7). Kadının toplumsal bütün faaliyetleri kadar hatta daha belirgin olarak siyasete katılma biçimi de erkekler tarafından belirlenmekte hatta kontrol edilmektedir. Oysa siyaset kadının eşit haklar için mücadelesinde kullanabileceği en etkili araçtır (Aykut, 2003). Siyasi parti örgütü içerisinde de kadının etkin katılımı partinin yazılı ilkeleri dışında işleyen temel politikalar doğrultusunda olmakta, kadın bu çerçevede ya desteklenmekte ya da karar alma mekanizmalarından uzak tutularak iktidar yolunda önü kesilmektedir.

Siyasal partiler kadınları siyasete hazırlama ve aktif görevler almasını sağlamada çok önemli bir işleve sahiptir. Parti örgütleri günümüz itibarıyla da kadınların emeğinden olabildiğince faydalanmakta fakat onları, erkeklerin giremediği yerlere sokma ve kendileri için oy toplama aracı olarak kullanmaktadırlar. Kadınlar siyasi partilerin yönetim organlarında yeterince yer alamamaktadır. Kasım 2002 milletvekili seçimlerine katılan partilerin yönetim organlarında yer alan kadın oranlarına bakıldığında durum hiç de iç açıcı görünmemektedir. Bağımsız Türkiye Partisi dışında seçimlere katılan 17 partinin yönetim organlarında yer alan üyelerin ancak % 7.23’ü MYK/MK ya da BD üyesi iken % 11.8’i de PM/MKYK üyesidir. 9

partinin (AKP, ANAP, BBP, DYP, MHP, İP,SP, TKP, YP), MYK/BD/MK' sında hiç kadın üye yer almamıştır.

Tablo I: 2002 Genel Seçimlerine Katılan Siyasi Partilerde Kadın Üyelerin Yönetim Organlarındaki Durumu ve Oranı

PARTİLER	Parti Üye Sayısı	MYK/BD/MK Üye Sayısı			PM/ MKYK Üye Sayısı			Kadın Üye Oranları %	
		Erkek Üye Sayısı	Kadın Üye Sayısı	Toplam	Erkek Üye Sayısı	Kadın Üye Sayısı	Toplam	MYK	PM
AKP	1508468	18	0	18	46	5	51	0	9.8
ANAP	2057733	11	0	11	46	5	51	0	9.8
BBP	561	13	0	13	76	5	81	0	6.17
BTP	42	♣	♣	♣	♣	♣	♣	♣	♣
CHP	375583	19	2	21	58	16	74	9.5	21.6
DEHAP	264	19	2	21	58	16	74	9.5	21.6
DSP	232240	6	2	8	35	6	41	25	14.6
DYP	2730177	14	0	14	38	3	41	0	7.3
GENÇ P	34015	12	3	15	43	8	51	20	15.68
İP	16871	11	0	11	44	7	51	0	13.7
LDP	8421	12	1	13	38	3	41	7.7	7.3
MİLLET	28092	13	3	16	69	2	71	18.75	2.8
MHP	300765	16	0	16	69	2	71	0	2.8
ÖDP	33	8	3	11	29	16	45	27.27	35.5
SP	245	14	0	14	48	2	50	0	4
TKP	1880	5	0	5	20	3	23	0	13
YTP	111	16	1	17	64	6	70	5.88	8.57
YURTP	1125	11	0	11	54	7	61	0	11.47
TOPLAM	7296626	218	17	235	835	112	947	7.23	11.8

*MYK:Merkez Yönetim/Yürütme Kurulu BD:Başkanlık Divanı MKYK:Merkez Karar Yürütme Kurulu PM:Parti Meclisi Erkek üye toplamlarına genel başkan dahil edilmiştir. 01.09.2003

♣ BTP MYK kararınca parti hakkında dışarıya hiçbir bilgi veremeyeceklerini ileri sürdüğü için parti hakkındaki bu verilere ulaşamamıştır.

Siyasal partilerin kadın kolları; siyasal alanda kadın varlığı için önemli bir örgütlenme biçimi olarak bir yandan kadınları siyasetle buluştururken diğer yandan da kadınların siyasette erkeğe bağımlı ve edilgen konumunu pekiştiren çelişik işlevlere sahiptir. Bu ikincil örgütlenmede kadınlar; erkeklerin seçilmesine yardım etmek, onların giremediği alanlara girmek, kadınların egemen ve beceri sahibi olduğu yüzyüze iletişimi onlar lehine kullanmak işlevlerini yerine getirmekte ve tüm bu amaçlar doğrultusunda kadın kadına ilişki ve özel alanda sınırlanmayla karşı karşıya kalmaktadırlar. 1980 ve 90'lerde Refah Partisi (RP) seçim kampanyalarında kadınlardan maksimum düzeyde faydalanarak oylarını arttırmış fakat milletvekili adaylıklarında onlara hemen hemen hiç yer vermemiştir (Yaraman, 1999: 59).

Kadınların siyasal alandaki konumlanışını çeşitli faktörler etkilemektedir. Kadınların siyasetteki duruşları, siyasete bakışları açısından çeşitli faktörler gözönüne alınarak bir sınıflandırma yapılmak istendiğinde ortaya aşağıdaki gibi bir sınıflandırma yapılabilir.

■ *Sosyo-Ekonomik Eşitsizliklerden Dolayı Siyasete Uzak Kadınlar:* Bu kadınlar içinde bulunduğu şartlardan dolayı öncelik sırasını aile, ev, ekonomik faaliyetler gibi alanlara ayırmakta, siyasete sıra gelmemektedir. İhtiyaçlar hiyerarşisinde siyaset çok gerilerde kalmakta, bu şartlar içinde siyasetle ilgili alanda tercih hakkı bulunmamaktadır.

■ *Sosyo-Ekonomik Şartları Uygun ve Siyasete İlgili Olup Siyasete Aktif ve Çok Yönlü Katılımı Mevcut Egemen Sistemden Dolayı Engellenen Kadınlar:* Bu kadınlar toplumda yerleşik, egemen kalıplar ve yapılardan dolayı siyasete istedikleri gibi katılamamakta, katılsalar bile ilerlemelerinde aksaklıklar yaşanmaktadır. Aile, siyasi partiler, vb. yapılar kadını siyasal alanda egemen kalıplara göre yönlendirirler.

■ *Sosyo-Ekonomik Şartları Uygun ve Siyasete İlgili Olup Siyasete Aktif ve Çok Yönlü Katılan Kadınlar:* Bu kadınlar mevcut sistem içerisinde aktif siyaset yapmasına engel durumu olmayan ya da mevcut engelleri bir şekilde aşabilen kadınlardır. Bu kadınlar sergilediği davranış türüne göre ikiye ayrılabilir.

► *Mevcut Erkek Egemen Sisteme Uyum Sağlayarak Erkeksileşen Kadınlar*: Kendini her durumda öncelikle siyasi parti bağlarıyla özdeşleştirerek, kadın sorunlarını görmezden gelen ve her alanda kadının siyasal sistem içerisindeki mevcut eşitsizliklerini gözardı eden ve de erkek egemen sistemin yeniden üretimini ve devamını sağlayan kadınlardır. Erkek egemen bir dil ve üslupla siyaset yapan kadınlardır. Bu kadınların siyasette bir şeyleri değiştirmek ve dönüştürmek iddiası olmamakta, bireyci bir anlayışla kendisinin bir yerlere gelmesini yeterli saymaktadır.

► *Mevcut Sistem İçerisinde Kadın Kalarak Yeralan Kadınlar*: Erkek egemen sistemi dönüştürmeye çalışan ve bu sistem içerisinde kadın olarak eşitliği sağlamaya çalışan kadınlardır. Kadın sorunlarına parti bağlarının üzerinde kadın olarak bakabilen kadınlardır.

■ *Sosyo-Ekonomik Şartları Uygun Olup Siyasete İlgili Duymayan Kadınlar*:

Toplumumuzda siyasete ilgisizler olarak varolan kesimin kadın üyeleridir.

Siyasette aktif olarak yer alan kadınların çoğunluğu ne yazık ki kadın sorununa çözüm üretmekten uzak kalarak, erkek karakterli siyaset yapmakta ve mevcut erkek egemen siyaset anlayışının yeniden üretimine ve sistemin pekiştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Mevcut siyasal sistem içerisinde başarılı olabilmesi için kadının kadın olmaması ya da erkeksileşmesi gerekmektedir.

İdeolojik çerçevede sağ ve muhafazakar partiler kadınlarla ilgilendiklerinde onları her zaman anne ve eş rollerine uygun bir biçimde aile içinde ve onun koruyucusu ve sürdürücüsü olarak ele almak eğilimindedirler. Dinsel bir ideolojik temele dayanan partiler ise, kadınların siyasal kurumlar içindeki temsili gibi bir sorunu zaten çoğu zaman gündemlerine bile almadıkları için dikkatlerini aile kurumunu destekleme gibi konulara yoğunlaştırmaktadırlar (Sancar Üşür, 1997:36, 39). AKP'nin seçim bildirgesinde "Partimiz, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ve ailede mutluluğun sağlanması için kadın sorunlarının giderilmesine önem vermektedir." ibaresi yer almaktadır (Koçali, 05.11.2002)

Kadınların siyasal temsillerinin kolaylaştırılması açısından parti yapılarının etkisi genel olarak değerlendirildiğinde en olumlu koşulların;

-Cinslerarası eşitlik politikalarını samimiyetle destekleyen bir parti eliti,

-Yerel düzeyde kadın adaylara karşı ayrımcılık yaratmayacak, ılımlı siyaset rekabet koşulları

-Kadın adayları destekleyecek seçmen tabanı ve

-Aktif bir kadın örgütlemesinin bir araya gelmesi ile mümkün olduğu söylenebilir (Sancar Üşür, 1997:35, 36).

Kadınların siyasal alanda tam anlamıyla varolabilmesi için etkin bir şekilde yer alması gereken kurumsal yapılanmaların başında gelen siyasal partilerin kadınlara yaklaşımı ve kadınları desteklemesi aktif katılım ölçeğinde çok önemli ve gereklidir.

Mecliste Kadın

Çok partili siyasal yaşama geçilen 1950'den 2002 yılına dek, 13 milletvekili genel seçimi, 8 milletvekili ara seçimi, 11 yerel yönetimler seçimi, 8 cumhuriyet senatosu kısmi seçimi olmak üzere 41 seçim yaşanmıştır. Kasım 2002 seçimleri 14 milletvekili genel seçimi olmuştur (Belgenet Web Sayfası, 26.08.2003). Kadının seçme ve seçilme hakkını kazandığı 1935'den bu yana yapılan milletvekili genel seçimlerinde toplam 8509 milletvekili seçilmiştir. Bunların 183'ü (%4.3) kadın, 8326'sı (%97.8) erkek milletvekilidir.

Kadının oy verme hakkını kazanmasının 73. seçme ve seçilme hakkını kazanmasının da 69. yılında ülke nüfusunun yarısını oluşturan kadınları temsilen mecliste şu an 24 kadın milletvekili bulunmaktadır. Bu oranla Türkiye kadın vekil açısından dünyada 179 ülke içerisinde 140. sırada yer almaktadır. İsveç'de kadın vekil oranı %42.7, Danimarka'da %37.4 ve Bangladeş'de %9.1'dir (Doster, Cumhuriyet Gazetesi, 08.03.2003: 2).

Kasım 2002 Milletvekili Genel Seçimlerine 10.091 aday katılmıştır(Hürriyet gazetesi Web Sayfası, 25.08.2003). Bu adayların 1156'sı kadındır(Ka-der Web Sayfası, Mayıs 2003). 198 bağımsız aday yer almıştır. Son 3 genel seçime bakıldığında kadın adayların toplam adaylar içerisindeki oranı; 1995'de %8.1, 1999'da %16.4, 2002 yılında ise %11.46'dır (Tablo II).

Tablo II: Son 3 Genel Seçimde Milletvekili Adaylarının Cinsiyet Dağılımı

Seçim Dönemleri	Milletvekili Aday Sayısı					Seçilen Milletvekili Sayısı				
	Kadın	Oran	Erkek	Oran	Toplam	Kadın	Oran	Erkek	Oran	Toplam
1995	534	8.1	6066	91.9	6600	13	2.4	537	97.6	550
1999	1748	16.4	8890	83.6	10638	23	4.2	527	95.8	550
2002	1156	11.46	8935	88.7	10091	24	4.36	526	95.6	550

Siyasi partilerin 3 Kasım 2003 Milletvekili genel seçimlerinde gösterdiği kadın aday sayıları ve sıralamalardaki yerlerine bakıldığında bu tablonun asıl mimarları gözönüne çıkmaktadır (Tablo III).

Tablo III: 2002 Genel Seçimlerinde Partilerin Gösterdiği Kadın Adaylarının Sıralamaları ve Sayısı

PARTİLER	Milletvekili Aday Sıralaması																									TOPLAM
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
AKP	-	1	-	2	3	3	4	4	1	3	-	2	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	28
ANAP	3	3	10	6	12	6	6	6	4	5	4	4	4	4	2	2	-	1	1	-	1	1	1	-	-	86
BBP	-	4	2	3	6	1	1	3	2	-	1	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	28
BTP	-	1	-	2	1	-	-	3	1	2	1	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
CHP	1	3	4	7	2	3	4	-	4	3	2	-	3	1	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	39
DEHAP	25	14	13	7	6	7	1	8	4	1	2	2	3	-	2	2	1	1	1	1	-	-	1	-	-	102
DSP	3	2	6	2	2	5	4	5	1	3	5	1	3	1	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	48
DYP	3	4	3	4	4	3	-	3	3	4	2	6	-	2	1	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	45
GENÇ P	4	13	12	8	8	8	8	10	5	6	5	4	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	95
İP	1	7	11	3	4	5	4	3	4	1	2	2	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	53
LDP	5	11	5	3	7	8	8	2	5	4	4	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	68
MİLLET	1	5	8	8	7	3	4	4	4	2	-	2	3	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	56
MHP	-	-	1	1	2	2	2	2	1	-	-	1	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
ÖDP	21	24	21	15	15	11	12	7	8	8	6	1	4	-	2	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	159
SP	2	-	-	1	-	-	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
TKP	21	28	26	11	17	9	12	4	6	6	5	3	2	5	1	2	-	1	2	1	1	2	2	1	-	168
YTP	5	9	11	6	4	5	2	5	5	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	77
YURTP	-	8	13	4	8	5	1	5	4	3	1	2	1	3	1	2	1	2	1	-	2	1	-	1	-	69
TOPLAM	95	13	14	93	10	84	74	75	6	53	44	39	34	22	20	16	6	8	8	5	9	7	5	4	2	1156

2002 Milletvekili genel seçimlerine katılan toplam adayların % 11.46'sı kadındır. Erkek egemen partiler kadınları çok az sayıda ve seçilemeyecek sıralardan aday göstermişlerdir. Kadınların meclisteki oranı %4.36'dır. Bu şartlarda kazanılan kadın milletvekilliği sayısı büyük bir sürpriz olmuştur. Meclise bir üçüncü parti girebilseydi kadın vekil sayısı daha da az olacaktı. Sonuç demokrasinin eşitlik ilkesiyle bağdaşmaktan çok uzaktır. Yalnızca ÖDP, DEHAP, TKP gibi ülke barajını oy yüzdesi olarak aşma veya yerel seçimlerde yönetime gelecek oy toplama şansları kritik olan partiler kadın adaylara belirgin biçimde ve ön sıralarda yer vermişlerdir. Bağımsız adaylar arasında kadın aday yoktur.

Tablo IV: 2002 Genel Seçimlerinde 4 Partinin Kadın Aday Gösterdiği Seçim Bölgelerinin Oransal Dağılımı

Parti Adı	Aday Gösterilen Seçim Bölgesi Sayısı (Toplam)	Gösterilen Toplam Kadın Aday Sayısı	Kadın Gösterilen Aday Bölgesi Sayısı	Kadın Gösterilen Aday Bölgesi Oranı %	Kadın Gösterilmeyen Seçim Bölgesi Sayısı ve Oranı
AKP	84	28	20	23.8	64

CHP	84	39	26	30.96	58
DSP	84	48	21	25	63
DYP	84	41	28	33.33	56

2002 Genel seçimlerine katılan 4 büyük partinin toplam seçim bölgelerinde kadın aday gösterdiği yer sayısına bakıldığında da ortaya kadın adaylar aleyhine bir sonuç çıkmaktadır (Tablo IV). Meclise giren 24 kadın milletvekili de sadece 7 ilden çıkmıştır (Adana 2, Afyon 1, Ankara 3, Aydın 2, G. Antep 1, İstanbul 11, İzmir 4). Temsil açısından önemli bir sorun oluşturan bu durum, 7 il dışındaki diğer illerden kadın temsilci olmaması, demokasi açısından olduğu kadar o illerdeki kadınların sesini meclise duyurabilme açısından da ciddi bir sorunu oluşturmaktadır. Eylül 2003 tarihi itibarıyla; 14 bakanlık ve 8 devlet bakanlığı olmak üzere toplam 22 bakanlıktan 1'inde, sadece Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığında, kadın bakan vardır.

Tablo V: 22. Dönem Milletvekillerinin Eğitim Durumuna ve Akademik Kariyerine Göre Dağılım Tablosu

Eğitim Durumu ve Akademik Kariyer	Tüm Milletvekilleri İçerisindeki Oranları				Kendi İçerisindeki Oranları			Toplam
	Erkek Sayısı	Yüzdelik Oranı	Kadın Sayısı	Yüzdelik Oranı	Erkek Oranı	Kadın Oranı	Milletvekillerinin	
İlkokul	8	1.46	0	-	1.5	-	-	8
Ortaokul	12	2.2	0	-	2.28	-	-	12
Lise ve Dengi Okul	38	6.9	1	0.2	7.2	4.17	-	39
Yüksek Okul	331	60.2	15	2.7	62.9	62.5	-	346
Yüks. Lisans	71	12.9	2	0.36	13.5	8.33	-	73
Doktora	25	4.5	2	0.36	4.75	8.33	-	27
Yrd. Doç.	2	0.36	1	0.2	0.38	4.17	-	3
Profesör	38	6.9	4	0.7	7.2	16.67	-	42
Toplam								550

Türkiye’de siyasal yaşamda aktif rol oynayan kadınlar ortalamanın üzerinde olan seçkin kadınlardır (Talış, 1996:205). 22. dönemde kadın milletvekillerinin eğitim durumu ve akademik kariyerine bakıldığında erkek milletvekillerine göre daha eğitilmiş oldukları söylenebilir (Tablo V). Meclisteki toplam 42 profesörün 4’ü (%9.5), 3 yardımcı doçentin 1’i (%33.3) ve 27 doktoralı vekilin 2’si (%7.4) kadındır. Nitelikli ve seçkin kadınlar siyasette yer almaktadır. Kadınlar siyasette yer alabilmek için üstün niteliklere sahip olma zorunluluğunu hissetmekte ve kendini bu yönde geliştirmekte ve ancak kendilerini hazır hissettiklerinde siyasete girmektedir ya da erkekler kadınlardan, kendilerden beklenmeyen ve kendilerinde aramadıkları, üstün niteliklere sahip olmaları şartını aramaktadırlar. Bu durumun kadının siyasete katılımı açısından mevcut eşitsizliğin bir göstergesi olduğu söylenebilir. Fransa’nın ilk kadın başbakanı Edith Cresson’un eşitliğin göstergesi olarak yaptığı şu saptama bu durum için de geçerli kılınabilir. “Kadınla erkek arasında ne zaman eşitlik olur biliyor musunuz? Yeteneksiz kadınlar da yüksek mevkilere geldikleri zaman.” (Doster, 2003: 2). Kadın milletvekillerinin niteliklerine bakıldığında erkek milletvekillerine göre; meslek durumu, eğitim durumu, vb. açılardan daha seçkin niteliklere sahip olduğu görülmektedir. Nüfus içerisinde kadınların genel durumu dikkate alındığında ise seçmenlerle seçilen kadın milletvekilleri arasında çok az ortak noktanın olduğu görülmektedir. Meclise girmiş olan kadınların tamamına yakını Türk Kadınlarının sosyo-ekonomik yapısının yansıtmak bir tarafa, meclisin de sosyo-ekonomik yapısının üzerinde bir nitelik sergilemektedirler.

Türk Kadınının Siyasal Alanda Mevcut Konumunun Nedenleri

Günümüzde kadınlar mecliste; tam anlamıyla iş yapabilme, halkın ulusal çıkarlarını savunabilme noktasında icraat yapabilecek yapı ve konuma sahip değillerdir. Kadınlar ya parti yönetiminin dayattığı listelerde ya da demokratik olduğu savunulamayacak önseçim adı altında belirli sayıda delegenin seçimiyle, parasal veya başka türlü güç odaklarının temsilcisi

olarak meclise girmektedirler. Bu şartlar altında meclise giren milletvekilinin cinsiyeti ne olursa olsun bu durum katılımcı demokrasi adına olumsuz bir gelişmedir. (Kazete Web Sayfası, Nisan-Mayıs 2002).

Kadının siyasal alanda bir özne olarak varolabilmesi için bu konumunun toplum tarafından da kabul görmesi ve bunun eyleme yansması gerekmektedir. Kadının siyasal alanda ve diğer tüm alanlarda fiili eşitliği sağlanana dek devlet her türlü tedbiri almalıdır. Ulusal ve Uluslararası bir çok belgede ve yasalarda kadın erkek eşitliği sözde varolmasına rağmen bu uygulamaya tam olarak yansımamaktadır. Yapılan yasal düzenlemeler eşitlik için girişilmiş mücadelede yalnızca, etkinlikler için meşru bir zemin hazırladığı ve sosyal değişimde katalizör görevi yaptığı için, gerekli fakat yeterli olmayan bir unsurdur. Yasal değişikliklerle bu değişikliklerin etkin olarak uygulanması arasındaki uyumsuzluk da kadının topluma tam anlamıyla katılımını engelleyen önemli bir faktör olmaktadır. (Talaslı, 1996: 63,64).

Kadınların siyasette aktif olarak yeralamamasının ya da alamamasının çeşitli nedenleri olmakla beraber bu nedenler aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir.

Toplumsal Nedenler:

*Aile içindeki durum, ataerkil sistem, ailevi sorumluluklar, kadınların öncelikle anne ve evin hanımı olarak görülmesi, aile içi rollerinin önce gelmesi Kadınların siyasete erkeklerden daha geç yaşta atılmasına neden olmaktadır. Kadın ortalama 30-35 yaşlarında ancak siyasete girebilirken erkekler ortalama 20 yaşlarında girebilmektedirler. Kadına yüklenen sorumluluklarla kadının siyasete zaman ayırması çok zordur. Ailenin siyasi etkinlikleri kadınların siyasi tutum, davranış ve katılma kalıpları üzerinde önemli bir etmendir. Sosyalleşme süreci içerisinde bireylere kodlanan şifreler; ayrımcılık, cinsiyetçiliğin usul usul zihinlere yerleştirilmesi, geleneksel zihniyetin ve baskının empoze edilmesi,

*Eğitimde ve çalışma yaşamına katılımda eşitsizlik, eğitim olanaklarından yeterli düzeyde faydalanamaması,

*Dinsel kurallar ve baskılar ile geleneksel aile değerlerini yaşatma ve dinsel yönlendirmelerle kadınının tekrar eski konumuna getirilmek istenmesi. Bir takvim yapığında “Koca, yaratılış ve kabiliyetleri icabı aile reisidir. Kadın ile koca belirli konularda müşavere edip görüş birliğine varamadıklarında kocanın reyı muteberdir....Kadın kocasının evinde bir bekçidir. Kocasının malını, çocuklarını muhafaza etmekle mükellef olduğu gibi, namusunu da haramdan koruyacaktır. Kadın kurulmuş olan aile düzenini bozmaya çalışmamalı, evliliği devam ettirmek için çaba göstermelidir....”(Semerkand, 20.09.2003). ibareleri yeralmaktadır. Başörtüsünün siyasal bir sembol haline getirilmesi de kadınların aleyhine sonuç vermiştir. Muhafazakar partilerde “başörtülü” kadınlar”, partinin yumuşak karnı olmamak için siyasette önsaflarda yeralmayıp/yeralamayıp geri çekilmek zorunda kalmaktadırlar(Aksu, 2002:8).

*Hukuksal eşitsizlikler. Yasal değişikliklerle bu değişikliklerin etkin olarak uygulanışı arasındaki uyumsuzluk da kadının toplumda çeşitli alanlara tam anlamıyla katılımını engelleyen önemli bir faktördür. Fiili durum ve dolaylı ayrımcılık özellikle evlilikle ve aile statüsüyle ilgili konularda yasal girişimlere rağmen varlığını sürdürmektedir(Talaslı, 1996: 64).

*Kadınların yeterli ekonomik güvencesinin olmayışı, aile reisine bağımlılığı, üretim alanında yeterince yeralmayıp,

*Kadın ve erkeğin birlikte yüklenmesi gereken sorumlulukların toplumda teorik olarak kabul edilmekle beraber bu durumun uygulamaya yansımaması,

*Toplumun kadını nerede, nasıl ve hangi görevlerle yüklü olarak görmek istediği, toplumun kadına çizdiği rollerde siyasete yer verilmemiş olması,

*Kadını toplumsal alandan uzaklaştırmaya yönelik olarak uygulanan politikalar,

*Kadının toplum içerisindeki alışıl gelmiş yerinin değişmesi konusunda gösterilen kararsız tutum ve tepkiler, kadının toplumsal rolünün istenilen düzeyde değişmemiş olması,

*Kadının çevresinin çapını genişletmesinin çeşitli yapılar yoluyla önlenmesi,

*Özel alandan kamusal alana çıkmayla paralel olarak kökten bir dönüşüme uğramayan cinsel rollerin; zaman kullanımı, bağımsız kararlar, maddi özerklik gibi sorunlara ket vurması, kadınların zaten kendi çıkarlarına olmayan mevcut siyasal sisteme katılım oranlarının düşük olmasının nedenlerinden biri olmuştur(Yaraman, 1999: 59).

*Erkek rekabeti; erkekler politikayı kendi alanları olarak görmekte bu alanı kendilerine malederek çevresini kadınlara çitlemişlerdir. Bu durumda kadının siyasal alanda belirleyici rolü yoktur. Kadının politikaya girebilmesi için erkeklerin yardımına gereksinimi vardır. Erkekler siyasal iktidarı biçimsel açıdan eşit olarak paylaşabilme fırsatını aşan bir içerik dönüşümünü benimsememekte, kadınları gerektiğinde atayan statülerini doğru bulmakta ve bu amaçla ataerkil söylemi zenginleştirmektedirler(Yaraman, 1999: 59).

* Siyasetin tam anlamıyla erkek alanı haline gelmesi, siyasetin erkek işi olduğuna dair oluşan inanç ve bu alanın kadının varlığını ve deneyimini yoksayması, siyasetin yarış ve hiyerarşi üzerine kurulu olması, erkeklerin kadınlara resmi olarak değil ama fiili olarak koyduğu gizli engeller. Siyasette erkek egemenliği; erkek egemenliğindeki sosyal yapılarla cinsiyetçi işbölümü toplumsallaşma ve doğrudan ayırım yoluyla kurulan bir mekanizmayla kadınları güçlü pozisyonlardan dışlayarak yaşamaya devam eder.

* Kadının siyaset yapmasının yadırganması,

Siyasetin Niteliğinden Kaynaklanan Nedenler:

*Siyasetin bir rant kaynağı haline gelmesi erkeklerin kadınlar pay vermek istememesi. Ne zaman siyaset rant kaynağı olmaktan çıkıp da hizmet alanına dönüşürse o zaman kadınlar siyasette daha çok yer bulabilirler.

* Siyasetin akçal kaynağa dayalı niteliği,

Örgütsel Nedenler:

*Kadın kuruluşlarının kadınları siyasete yüreklendirme konusunda yetersiz kalmaları, kadının çekimserliği/güvensizliği, bilgi, bilinç ve istencini tam olarak kullanamaması ; ilkökul mezunu erkek her yere rahatlıkla girebilirken, meclis dahil çoğu yere, kadın ancak kendini yeterli gördüğü zaman girmektedir.

*Kadın örgütlerinin parçalı, bölünmüş ve ortak amaç etrafında toplanamayan dağınık yapısı,

*Birçok siyasal partide kadın kollarının, parti içinde mevcut cinsiyetçi işbölümü uyarınca düşük statülü ve ikincil işlerin kadınlar tarafından yapılmasını sağlamanın temel meşrulaştırılma alanı haline gelmesi.Bu anlamda kadın kolları, kadınların siyasete aktif katılımını değil, partinin ayak işlerinde çalışacakların gönüllü talip olmasını sağlayan mekanizmalara dönüşebilmektedir(Sancar Üşür, 1997: 45-46).

* Fiili siyasal hayatın içinde olan kadınlar arasında, partileri aşan partiler üstü bir kadın hareketi ve dayanışmasının olmayışı, meclisteki kadın milletvekillerinin çoğu kadınların çıkarları için atılacak adımlarda bile parti bağımlı önplana çıkarmakta ve böylece olumlu adımların atılmasının yolu tıkanmaktadır. Böyle bir dayanışma kadınların fiili siyaset içinde daha geniş bir yer tutabilmesi için hem de kadınların kendi tarzlarını oluşturabilmeleri için çok gereklidir(Işık, 2002:9).

Psikolojik Nedenler:

*Kadının şartlanmışlığı; erkekler kendi ideolojilerini eşitsizliği öncelikle kadınların kafasına yerleştirerek onları köleleştirmiştir. Bu sayede bu duruma şartlanan, evin içinde çizilen hareket alanını kanıksayan kadın erkeklerin kendilerine çizdiği yoldan gitmekte, onların kalıplarını kullanmaktadırlar.

*Toplumda geleneksel olarak yerleşen işbölümünün çocukluk döneminden itibaren sosyalleşme süreci içerisinde empoze edilmesi,

*Kadınların siyasete ilgisizliği,

Kadının siyasete tam olarak katılımı önündeki mevcut engeller bu şekilde sıralanabilir. Kadının diğer tüm alanlarda olduğu gibi ve özellikle *siyasal alanda yer alması birçok açıdan gereklidir*. Bu gereklilikler aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

*Öncelikle demokrasi gereği olarak, siyasetin erkek egemen ortamını, davranış alışkanlıklarını, dilini ve gündemini değiştirmek gerekmektedir. Mecliste kadın sesi, rengi ve duyarlılığının yeterince olmaması demokrasi adına büyük bir eksikliklerdir. Farklılık zenginliktir.

*Kadının erkekten farklı deneyimleri olduğu için, -Yönetimin kadın ve erkeğin ayrı ve ortak deneyimlerinden yararlanarak ve zenginleşerek gelişmesi için – Farklı deneyimleri olan bir kesimin(erkeklerin), öteki kesimi(kadınları) onların etkili katılımı olmaksızın yönetmesinin yönetimi zorba(kör) bir yönetime dönüştürmesini engellemek için gerekmektedir.

*Kadınların yaşadığı sorunları kadınlar daha iyi bileceği için kadının umudunu, sesini yasama çalışmalarına yansıtarak sorunları çözmeye çalışmak gerekmektedir.,

*Kadının bakış açısıyla erkeğin bakış açısını bir potada eriterek mükemmel bir bütün oluşturmak gerekmektedir.

*Kadının siyasal yaşama daha ağırlıklı ve etkin katılımı siyasal yaşama; denge ve kalite getirir. Siyasetteki nitelik sorununun çözümüne nitelikli kadınların katılımıyla daha rahat çözüm bulunabilir.

*Gelişme yolundaki ülkeler gibi gelişmiş ülkelerde de kadınların yaşamın her alanına tam katılımı, kalkınmanın olduğu kadar sosyal dengenin ve barışçı bir geleceğin de güvencesidir.

SONUÇ

Siyasal ve kamusal alanda cinslerin dengeli temsili önündeki engellerin bir kısmı seçim sisteminin, siyasal kurumların özellikle de siyasal partilerin yapısı ve işleyişinden kaynaklanmaktadır. Bu alanda kadınların güçlenmesi sağlanmadan, erkeklerle yapıcı bir iletişim kurulmadan ve onlara kadınların eksik temsiline dayalı mevcut temsil ve karar verme mekanizmalarını değiştirmenin gerekliliğine ve acilliğine ikna etmeden bir değişimin gerçekleşmesi olanaksızdır(Aktan, 2002). Kota sözkonusu olsa bile toplumsal ve siyasal meşruiyet gereklidir. Bu meşruiyetin oluşturulması için kadınların aktif mücadelesi kadar onların çıkarlarının geniş kitlelere malolması amacıyla kitle iletişim araçlarının aracılığı çok önemlidir.

Toplumun değer yargıları kadın-erkek eşitliği yönünde değişmedikçe kadın tam olarak özgürleşemeyeceği gibi kadın hak ettiği konuma ulaşması da mümkün olamaz. Eşitlik için her düzeyde yapısal değişim sonuçta yeni bir toplumsal düzen gereklidir. Bunun için mevcut iktidar yapısına ve egemen cinsiyet rollerine karşı olumlu ve dinamik karşı çıkış gerekmektedir(Can Aktan Web Sayfası, 13.08.2003).

Kadının siyaset yapmasının önündeki engelleri kaldırabilmek için evde, işte, mahallede, okulda, sokakta hayatın tüm alanlarında kadınların kendi yaşamlarını denetleyerek siyaseti buralardan aldığı güçle dönüştürmesi gerekmektedir. Kadınların temelde mevcut ataerkil sistemden kaynaklanan sorunlarının çözümlenebilmesi için öncelikle varolan bu sorunun, kadın sorunlarının, kabul edilmesi gerekmektedir. Sorunun varlığı kabul edildikten sonra yaşamın tüm alanlarına kadınların eşit ve tam katılımı için tüm yasaların cinsiyet ayrımcılığından arındırılması, aile içinde ve toplumda cinsiyete dayalı işbölümünün ve pratiklerin dönüşümü , cinsiyetçi zihniyetin geriletilmesi ve siyasette mevcut engelleri kaldırmak için siyasette kadınlar lehine düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Her alanda kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi için sorun olduğu kabul edildikten sonra çözüm önerileri geliştirilmelidir. Bu çözüm önerileri somut ve yaşama geçirilebilir niteliklere sahip kılınmalıdır. Kadın sorununu çözmek için toplumdaki tüm yapılardaki sorunlar bir arada alınarak değerlendirilmelidir. Toplumsal yaşamda, ev içinde, çalışma yaşamında, siyasal yaşamdaki sorunlar birarada ele alınmalıdır. Kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi için

bütçeye fon konması, Medeni Kanunun tüm evlilikler için geçerli kılınması, kadın-erkek eşitlik daimi komisyonunun kurulması ve işlerliği ve denetim mekanizmasının sağlanması, siyasi partiler ve seçim yasalarında yapılacak değişikliklerle en az % 30 cinsiyet kotası getirilmesi

Kadınların toplum içerisindeki konumlanışının iyileştirilmesi için kadınların eğitim olanaklarından tam olarak faydalanması sağlanarak eğitim düzeyinin yükselmesi temel hedefler arasında olmalıdır. Toplumun sosyo-kültürel yapısının gelişmesi ve genel olarak insan haklarının gelişerek her alanda hakim değerler haline gelmesi de kadınların toplum içerisindeki şartlarının iyileşmesine katkıda bulunacaktır.

“Fiili eşitlik” sağlanıncaya dek devletin her türlü tedbiri alması gerekmektedir. Yasal değişiklikler gerekli ama yeterli değildir. Kadın-erkek eşitliği için çalışmak sadece kadınların işi de değildir, sorun bu şekilde çözülemez, toplumun tümünün bu çözüme katılması gerekmektedir.

Kadınlar ve erkekler kendilerini ne kadar liberal kabul etseler de yüzyıllardır kafalara yerleştirilen “sosyal davranış” kalıplarından etkilenmektedirler. Fakat şu da bir gerçektir ki insan doğası sabit değildir ve bu nedenle çalışma yaşamı ve diğer yaşam alanlarında kadın ve erkeğin eşit olarak yer alabileceği yeni sosyal davranış kalıpları oluşturulabilir ve bu tüm topluma yayılarak kadının her alandaki konumunun iyileşmesi mümkün olabilir(Korkmaz, 2000: 8). Bunun gerçekleşmesi için bu durumun tam anlamıyla istenmesi gerekmektedir.

Toplumda yerleşmiş zihniyetin kalıntılarının ve kalıplarının değişmesi, cinsiyetçi işbölümünün kaldırılması, yüklenilen çocuk bakımı ve ev işlerinin kısmen giderilmesi, kurumsallaşmış ayrımın kaldırılması , kadının çalışma yaşamına aktif katılımı ve ekonomik bağımsızlığının sağlanması, politik eşitliğin kurulması, erkek şiddetine karşı ve kadınların üstünde kontrol sağlamalarına karşı yeterli ölçütlerin benimsenmesi kadınların sorunlarının giderilmesi için atılması gereken en önemli adımlardır.

Siyasi partilerde kadın örgütlenmeleri, hayır kurumu gibi işlemekten uzaklaştırılıp amacı doğrultusunda desteklenerek daha işlevsel hale getirilmesi sağlanmalıdır. Kadın üyeler için eğitim programları düzenlenerek kadınların siyasal bilinç düzeyinin artırılması, parti içinde ve gerekse siyasal alanda ikinci sınıf vatandaş olarak değil önlarda ve tam anlamıyla varılması sağlanmalıdır. Kadın karar alma süreçlerinin dışında değil içinde, etkilenen konumunda değil etkileyen konumunda olmalıdır. Donanımlı kadınların siyasete ısındırılması ve siyasete hazırlanması sağlanmalıdır. Parti programlarında kadınlara dair konulara daha fazla yer verilmesi, kadın üye sayısının artırılması ve kadın adayların desteklenmesi için fon ayrılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır(Talası, 1996: 208, 209). Siyasi parti programlarında kadınların durumlarına yönelik olumlu ilkelerin kağıt üzerinde kalmayıp aynı zamanda yaşama geçirilmesi de gerekmektedir. Nitekim CHP parti programında (2002: 55); “Kadın-erkek eşitliği, yasalarda, siyasi yaşama katılımında, çalışma koşullarında, kamu görevlerine gelebilmede kesinlikle sağlanacaktır. CHP’nin önerdiği Türkiye’de kadınlara erkeğin hayatın nimetini de külfetini de toplum ve aile içinde ortak paylaşması temel amaçtır.” Kadınlar açısından çok önemli ve iddialı değişiklikler vaadeden bu düzenleme parti içinde kimi alanlarda tam olarak gerçekleştirilmemekte, 2002 milletvekili genel seçimlerinde milletvekili aday listelerinde sadece 39 kadın aday gösterilmesi ve kadın adaylara sıralamalarda adil davranılmaması, 22.dönem meclisinde 21 kişilik grup yönetim organlarında sadece 1 kadına yer vermesi vb., söylem ve eylem arasında çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Her sorun için olduğu gibi kadınlara yönelik sorunlarda da yetersiz durumlarda yeni düzenlemeler yapılması gerekirken birlikte öncelikle varolan eşitlikçi düzenlemelerin uygulanması ile ilgili sorunların giderilmesi gerekmektedir.

Siyaset vitrininde, mutfağında, koridorlarında olmak, kadınların siyasal temsili anlamına gelmemektedir. Kadının siyasal alanda daha etkin yer alabilmesi için toplumsal destek sağlanmalı ve bu destek kurumsallaştırılmalıdır. Bu desteklerin başında kota

uygulaması gelmektedir. Siyasette erkek egemenliğinin kırılması mevcut akış içerisinde çok zor görünmektedir. Bu nedenle bir sıçrama sağlanması için, kota uygulaması kısa vadede kadının siyasal alanda temsilini arttıracaktır. Kota uygulaması; kadın dayanışmasını olumsuz etkilediği ve siyasal alanda kadını kadının kurdu haline getirmesi, kadını kadımla yarışır hale getirmesi, kadınların katılımı konusunda kolaycılığa itmesi ve erkekleri kadınlara düşman haline getirmesi gibi çeşitli açılardan eleştirilmektedir. Kota zorunlu olarak iktidarda bulunan erkeklerden talep edilmektedir; “hakkı veren” erkeklerdir, ancak bunu sağlayan kamuoyu bakışı veya daha mikro düzeyde kadın çıkar gruplarıdır.

Kadın sorunlarının çözümü için; kadınların kendi ayakları üzerinde durabilen, ekonomik bağımsızlığını kazanmış, kamusal alanda kendine yer edinmiş, kendi hayatını kazanan bireyler haline gelmesi gerekmektedir. KSSGM, kadın sorunlarının çözümü için bir şemsiye kuruluş niteliği kazanarak, icracı bir kurum haline getirilmelidir. En önemlisi de kadına yönelik olumsuz algıların kollektif hafızada değişmesi gerekmektedir. Radikal bir söylemden çok liberal feministlerin savunduğu türden bir feminist söylem benimsenebilir.

Parlamentoda, hükümette, yerel yönetimlerde ve siyasi partilerde kadınların daha çok ve aktif bir biçimde yer alması, kadınların toplumdaki görece konumlarını değiştirmeye yönelik bir siyasal irade olarak ortaya çıkacaktır. Kadınların; toplumsal, kültürel ve ekonomik yaşamda karşılaştıkları eşitsizliklerin ve sorunların katlanarak yansıdığı siyasal alan aynı zamanda bütün sorunların çözüm yeridir. Kadınların her alanda özellikle de siyasal alanda örgütlenmeleri sağlanmalıdır(Talası, 1996: 210). Kadınların siyasal alana tam anlamıyla katılabilmesi için hiçbir şey “merhamete”, “lütfa” veya kadınseverliğe bırakılmayıp , devlet milletinin istediklerine garantör olmalıdır. “Yerler zaten doldu” sözlerinin yerini kadınlara mutlaka “yeraçılacak” sözleri almalıdır(Kanetti, 2000:4).

Kadının başarısının süreklilik kazanması, istediği şekilde konumlanabilmesi için ve hatta doğal olarak varolması gereken bu durumun bir başarı gibi değerlendirilmeyip sıradanmışçasına benimsenmesi ve geri dönüşsüz kılınması *cinsiyete değil insana dair niteliklerin* başta siyaset olmak üzere tüm kurumlara egemen olması ile olanak kazanabilir. Bu amaçla ataerkil değer ve normların her aşamada sorgulanması ve diğer seçenekle biraradalığa zorlanması gerekmektedir. Söz konusu seçenek kadındır, kadının çıkarlarıdır. Geleneksel kadın imgesinin yeniden üretimi engellenmelidir. Dışlanmamanın, kitleleşebilmenin ve dönüştürülebilmenin temel koşullarından biri de bu çıkarların başka veya daha genel nedenlerle bile olsa siyasal çıkar ve kamuoyuyla uyuşmasıdır. Bu çıkar birliği ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesini olanaklı kılar(Yaraman, 1999: 155). Kadınların siyasal alanda tam anlamıyla ve istediği ve hakkettiği şekilde konumlanabilmesi için de kadının ilk halka olarak kendi içinde buna inanması, ikinci halka olan aile içinde bunun desteklenmesi, diğer bir halka olarak üyesi olduğu siyasi partinin kadını tüm adayları gibi desteklemesi ve nihayetinde de toplumun kadını objektif ölçütlerle değerlendirerek destek vermesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- AKSU, Bora. "AKP'nin Kadınları", *Uçan Haber*, Sayı:16, Kasım 2002, s.8
- AKTAN, Can(Ed.). "Yoksullukla Mücadele Stratejileri", Ankara:Hak-İş Yayını, 2002
- AYKUT, İmren. "Anavatan Partisi Siyaset Okulu: Siyasette Kadının Yeri", ANAP Web Sayfası, <http://www.anap.org.tr>, 2003
- AKTAN, Can. "Kadın-Erkek Eşitliği Deklarasyonu,1997",<http://www.canaktan.org>, 13.08.2003
- BALAMAN, Ali Rıza. "Türkiye'de Geleneksel Yaşamda Kadının Toplumsal Yeri", *Ortadoğu Enstitüsü Dergisi*, Sayı:12, 1993, 34, 36
- Belgenet Web Sayfası, <http://www.belgenet.com>, 26.08.2003
- BRIDGE, Berna. "Üniversitede Kadınlar", Cumhuriyet Gazetesi, 09.01.2001, s.7
- CHP Kadın Programı, 2002
- DOSTER, Neşe. " ", Cumhuriyet Gazetesi, 08.03.2003, s.2
- DÜZKAN, Ayşe. "Kadınlar ve Entelektüel Üretim: Buna da Şükür!", *İkinci Bilim ve Siyaset*, Yıl:1, Sayı:1, Yaz-Sonbahar, s.32, 35
- GÖKÇE, Birsen. "Türk Kadını ve Çağdaşlaşma", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:8, Sayı:2, s.37-47, 1990
- GÖKÇE, Birsen. Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar, Ankara: Savaş Yayınevi, 1996
- Hürriyet Gazetesi Web Sayfası, <http://www.hurriyet.com.tr>, 25.08.2003
- İŞİK, Nazik. "Üç Nokta", *Uçan Haber*, Sayı:16, Kasım 2002, s.9
- Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Web Sayfası, <http://www.kssgm.org.tr>, 28.06.2003
- KA-DER Web Sayfası, <http://www.ka-der.org>, Mayıs 2003
- KANETTİ, Vivet. "Öteki Fransız İhtilali", Yeni Binyıl Gazetesi, 27.01.2000, s.4
- Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü. Türkiye'de Kadın 1999, Ankara: KSSGM Yayınları, 1999
- KAZETE WEB SAYFASI, <http://www.kazete.com.tr>, Yıl:5, Sayı:29, Nisan-Mayıs 2002
- KOÇALİ, Filiz."Meclisin Dışındayız", Bianet Web Sayfası, <http://www.bianet.org>, 05.11.220
- KORKMAZ, İlkorur. "Kalkınma, Cinsiyet ve İş", Yeni Binyıl Gazetesi, 10.02.2000, s.8
- Net Haber Web Sayfası, <http://www.nethaber.com>, 18.08.2003
- Mahalli İdareler Web Sayfası, <http://www.mahalli-idareler.gov.tr>, Ağustos 2003
- NURİ, Celal. Kadınlarımız, (Akt:Özer Ozankaya), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1993
- SANCAR ÜŞÜR, Serpil. Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları, Ankara: KSSGM Yayınları, 1997
- Semer kand Takvimi, 20 Eylül 2003
- ŞABAN, Sevinç. Hürriyet Gazetesi, 25.09.2002, s.4
- ŞENGÜL, Mihriban, ADD Malatya Web Sayfası, Kasım 2001
- TALASLI, Gülay. Siyaset Çıkmazında Kadın, Ankara: Ümit Yayınları, 1996
- ÜNAL, Ertan. "Kadınlar Yönetimde", *Popüler Tarih*, Sayı:38, Ekim 2003, s.42-46
- YARAMAN, Ayşegül. Türkiye'de Kadınların Siyasal Temsili, İstanbul. Bağlam Yayınları, 1999

TBMM Web Sayfası, <http://www.tbmm.org.tr>, 06.03.2003
TBMM Albümü 22. Dönem, 2003
TOKATLIOĞLU, Gökçe. “Kadın ve Gelişme Programları”, *Ağaçkakan*, Cilt:5, Sayı:36, s.35
Türk İnternet Web Sayfası, 20.08.2003
Türkiye Parlamenterler Birliği Web Sayfası. “Mecliste Görev Yapan Kadın Milletvekilleri”,
<http://www.tpb.org.tr>, 28.01.2003
TKP Kadın ve Ülke Broşürü Dizisi. “Kadın ve Aile”, s.23